

Академик Момир ЂУРОВИЋ

НЕВЛАДИНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ И НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКИ РАД

*У тренутку када се у друштву прихвати да својина није
света као Божји закони и када не постоји сила закона и јавне
правде да је заштити, тада наступа анархија и тиранија.*

John Adams

Невладине организације (НВО) оснивају се ради „остваривања појединачних или заједничких интереса, или ради остваривања и афирмисања јавног интереса”.¹ Као такве невладина удружења или фондације су „непрофитне организације”.²

С друге стране научноистраживачки рад је дјелатност којом се баве посебне институције основане на основу Закону о научном раду и Закону о Универзитету.

Тачно је да, у ситуацији у којој се налазимо као друштво у транзицији, свакодневно доживљавамо многе нелогичности, неправилности и непоштовање закона. У том смислу присутан је и феномен који се огледа у томе да НВО желе да се баве научноистраживачким радом и креирају нове научне вриједности. Чак и веома чудна тенденција да се НВО и формално препознају као носиоци научноистраживачког рада. Чињеница јесте да се НВО могу, што често и чине, у својој дјелатности служити и резултатима стручног и научног рада, како би оствариле своје циљеве, при чему оне не генеришу таква знања. Уосталом, научноистраживачки рад је, по својој дефиницији, организован свугдје у свијету у државним институција-

¹ Закон о невладиним организацијама, Службени лист Републике Црне Горе, бр. 27, година LV, 29. јул 1999.

² *ibid.*

ма, на универзитетима и у индустрији. У најразвијенијој земљи свијета САД тежиште је на организацији научноистраживачког рада у индустрији, док је тежња ЕУ да помјери тежиште научноистраживачког рада из државног сектора и са универзитета у индустрију како би могла успјешно конкурисати САД.

Нормално да су институције које се баве научноистраживачким радом профитне. Да, генеришући нове научне вриједности, оне једновремено теже да остваре профит.

Посебна прича је стварање услова за бављење научноистраживачким радом. Одговарајућим законским актима они су строго специфицирани, како у погледу материјалних услова тако и кадровских. Чак, у одређеном времену, и посебни термини били су резервисани за називе оваквих институција. Дефиниција да је наука оно што раде научни радници строго је поштована у тим законским актима. Шта се, с друге стране, дешава у тим покушајима у невладиним организацијама у Црној Гори? На први, а и сваки други, поглед нека врста менаџерства. Наиме, универзитетски професор се ангажује као спољњи сарадник да ради на одговарајућем пројекту чији резултати се даље пласирају јавности, најчешће, без озбиљних научних и стручних рецензија.

Да ли се овакав хаос који се жели створити у Црној Гори може правдати најчешће, у посљедње вријеме, коришћеном флоскулом: да је то постала наша стварност, иако таква правила не важе другдје? Да ли се може наћи оправдања да научни радници са Универзитета Црне Горе ради остваривања екстра зараде, свој рад покушавају да организују кроз НВО? У иоле срећеним друштвима све ово би било немогуће, па и незамисливо, а ако би се случајно остварило било би, чак и законски, санкционисано. Не постоји универзитет у развијеном свијету који би толерисао праксу да његови професори организују НВО или сличну организацију са циљем да се у њима баве оним што, иначе, треба да раде на универзитету – истраживачким радом; нити постоји срећено, па чак и било какво, друштво које би толерисало такво понашање. Уосталом, гледано и кроз законске акте Републике Црне Горе то није могуће.

Такође, поставља се питање озбиљности, стручности и научности таквих резултата остварених у НВО. Јасно је да они не могу задовољити, најчешће, ни елементарне захтјеве који су постављени пред институције које се професионално баве научноистраживачким радом. Пришивање некаквих звучних имена (епитета) у

насловима таквих невладиних организација баш ништа не значи, нити може обезбиједити кредибилитет у погледу бављења научно-истраживачким радом.

Уосталом, ствари треба утјерати само у оне оквире које је закон успоставио, па и онај о НВО. То не би било тешко када би се извршила озбиљна анализа свега онога што раде више од 1.500, у Црној Гори, регистрованих невладиних организација. Такође, томе би се стало на крај још лакше ако би стручна и научна јавност Црне Горе критички оцјењивала рад таквих институција, а нарочито ако би научноистраживачке институције захтијевале поштовање закона о научном раду и Универзитету. Не треба, такође, испустити из вида и чињеницу да је обезбјеђивање финансијских средстава, буџетских³ или осталих, за НВО често, исувише неконтролисано и у неким елементима не баш у духу закона који дефинишу научноистраживачку дјелатност. Но, у сваком случају најважније је не измишљати праксу коју цивилизације којим тежимо не познају.

Можда је начин да се успостави исправан однос НВО према научноистраживачком раду и у чекању, како би вријеме нашло рјешење за сваку болест, надајући се да ће изласком из транзиционог периода и овакви феномени нестати. Да ће, како је рекао и Платон, доћи убрзо вријеме у којем ће: *сваки појединац у држави обављати само један посао, и то онај који његовој природи одговара... што је правичност, или бар нека врста правичности.*

³ З. Тодоровић: Порески и финансијски водич за невладине организације, Центар за развој невладиних организација, 2002.

